

KEERPUNTEN IN DE GESCHIEDENIS

Richard Tames, *De stoommachine. Een doorbraak in de energie*; Karen Price Hossell, *De moord op J.F. Kennedy. Einde aan vrede en onschuld*; Richard Tames, *Hiroshima. De schaduw van de bom* (Ars Scribendi/Corona: Etten-Leur 2004), 32 blz., prijs per deel € 13,50.

De reeks Keerpunten in de geschiedenis van educatieve uitgeverij Ars Scribendi bevat twintig delen die de meest uiteenlopende onderwerpen behandelen: onder meer Pearl Harbor, de val van de Berlijnse muur, de Lange Mars, de val van Saigon en de moord in Sarajevo. Allemaal momenten die aan ons bestaan een zekere wending gaven. Niet alleen politieke evenementen: er zijn ook opvallende the-

ma's over penicilline, de relativiteitstheorie van Einstein, atoomsplijting en de ontdekking van het poliovaccin.

Net als alle andere series van deze uitgever zijn de Keerpunten verpakt in stevige monkey-proof banden. Het zijn vertalingen uit het Engels. De doelgroep wordt aangeduid als lezers van tien tot zestien jaar oud. De auteurs zijn van vele markten thuis; zo tekent Richard Tames voor uiteenlopende onderwerpen als de uitvinding van de boekdrukkunst, de landing op de maan en het einde van de apartheid.

In korte hoofdstukken (niet meer dan twee pagina's lang) wordt het onderwerp gepresenteerd, uiteraard begeleid door de nodige illustraties en kaartjes. Elk deel begint met een instap: een kort hoofdstukje dat een indruk geeft van het belang van het onderwerp, en eindigt met een chronologisch overzicht, een verklarende woordenlijst en een register. In de kantlijn staan hier en daar bronnen of illustratieve teksten. Alle vetgedrukte woorden worden in de woordenlijst uitgelegd. De tekst is zo eenvoudig dat ook leerlingen van basisschool deze zelfstandig moeten kunnen lezen.

De thema's van de drie delen die ik inzag, ontbreken zelden op het repertoire van de doorsnee-geschiedenisdocent. Het deel over de stoommachine van James Watt (van Richard Tames) zet de werking van stoomkracht uit, vertelt persoonlijke wederwaardigheden van James Watt en George Stephenson, en geeft uiteraard het immense belang aan van de stoommachine voor onder meer de katoenproductie en het vervoer per spoor en te water. Het boekje over Hiroshima geeft kort de groei van Japan naar wereldmacht, culminerend in wo 11, schakelt over op Einstein en Oppenheimer, schetst de militaire situatie in het voorjaar van 1945, en geeft na de inslag van de bommen op Hiroshima en Nagasaki de lijdensweg van de nabestaanden weer en de wederopbouw van Japan. Ook stipt het de problemen aan die verband houden met de nuclearisering van de wereld. Het deel over de moord op Kennedy geeft een indruk van

het Amerika van de jaren vijftig en zestig, een biografische schets van Kennedy, diens New Frontier-programma, de kwesties Cuba en Berlijn en de burgerrechtenbeweging. Na de moord in Dallas als traumatisch focuspunt komen de rouw, de Warren-commissie en Amerika's verloren onschuld aan bod. Als erfenis van de vermoorde president wordt hoofdzakelijk het ruimtevaartprogramma genoemd.

De reeks Keerpunten verdient een plaatsje in elke schoolbibliotheek en/of geschiedenislokaal. De docent kan ze zonder veel problemen uitreiken voor kleine persoonlijke opdrachten. Inmiddels zijn ook verschenen: van Alan Morton *De relativiteitstheorie van Einstein* en van Guy de la Bédoyère *Het eerste poliovaccin*. Prijs per deeltje € 13,50.

Jan van Oudheusden

RENAISSANCE

Hans Ulrich, *Paolo, Leonardo da Vinci's leerling* (Van Goor: Amsterdam 2004), 125 blz., € 12,95.

Hans Ulrich was jarenlang docent geschiedenis aan het Stedelijk Gymnasium in Leiden. Naast zijn werk schreef hij schoolboeken voor zijn vak. Paolo is zijn debuut op het terrein van de fictie.

In het verhaal zien we de gebeurtenissen door de open van de ik-persoon: Paolo Nasi. Het is 1478 en in de stad Florence wordt het leven bepaald door twee rivaliserende families; de Pazzi en de Medici.

Paolo, zoon van een wolbewerker, is in dienst van Leonardo da Vinci. De meester maakt hem vertrouwd met de geheimen van de schilderkunst en de techniek. Hij verbaast zijn leerlingen voortdurend met al zijn uitvindingen. Op een goede dag komt Giuliano de Medici naar de werkplaats en maakt een praatje met Paolo, die daar erg van onder de indruk is. Zou het kloppen wat iedereen zegt? Dat hij zo op Giuliano lijkt? En waarom zegt Leonardo dat hij maar aan zijn moeder moet vragen hoe dat zit?

Als Paolo er ook nog eens achter komt dat de Pazzi een moordaanslag beramen op de Medici, weet hij niet hoe snel hij moet uitzoeken hoe het zit.

Maar hij kan niet voorkomen dat Giuliano in de Dom wordt vermoord tijdens een kerkdienst. Lorenzo de Medici weet te ontsnappen en zijn wraak is verschrikkelijk. Alle Pazzi's en hun relaties worden op brute wijze vermoord. Paolo's moeder is ontroostbaar. En Paolo beseft ook waarom. Hij is de zoon van Giuliano. Zijn moeder werkte ooit als dienstmeisje voor de Medici.

Ulrich weet zich goed in te leven in de elfjarige hoofdpersoon. Zijn taalgebruik is beeldend en ondanks de vele florentijnse begrippen die hij hanteert weet hij de lezer tot het einde te boeien met dit goed

geschreven verhaal. De waarde van deze historische jeugdroman is bovendien gelegen in het feit dat de lezer haast ongemerkt veel kennis opdoet over het leven van een groot kunstenaar en over Florence in de tweede helft van de vijftiende eeuw. Bedoeld voor kinderen vanaf tien jaar. Maar ook echt een heel mooi boek voor leerlingen in de onderbouw.

Rob van Veen

HET POLYGOONJOURNAAL

De onvergetelijke jaren 50, 60 en 70 (Bruna: Utrecht z.j.) In drie DVD-boxen met elk twee DVD's, prijs per DVD-box prijs € 19,90.

De naoorlogse generatie bioscoopbezoekers heeft aan de tune en de stem van Philip Bloemendaal meer dan genoeg om het Polygoonjournaal te herkennen. Het zijn de geluiden die onlosmakelijk verbonden zijn met het nieuws zoals dat door het meest niet-verzuilde medium uit die tijd gebracht werd. Neutraal en nationaal zal men het toen wel gevonden hebben; nu vind je het vooral braaf. Veel koningshuis en Deltawerken, vaak in combinatie. Maar Juliana en de prinsessen wilden ook wel eens een schip te water laten of een autoweg openen. Wij weten dat achter al die vertoonde beelden nog een hele andere wereld schuilging, zeg maar die van Evita Perron en Greet Hofmans. Maar die kreeg de bioscoopbezoeker niet te zien.

Uit al de Polygoonjournaals van na de oorlog is voor de jaren vijftig, zestig en zeventig een selectie gemaakt van hoogtepunten uit het nieuws en speciale momenten op het gebied van muziek, cultuur en het dagelijkse leven. Verder zijn alle jaaroverzichten opgenomen. Het aardige van al die journaalfragmenten en jaaroverzichten is dat ze niet zomaar beelden laten zien van Nederland uit de Wederopbouwtijd, maar vooral hoe het Nederland boven de zuilen zich zelf wilde zien: bedaard, gematigd, redelijk en in alle regionale en religieuze verscheidenheid – die wel beleiden maar nooit zichtbaar gemaakt werd – steeds één. Het is het Nederland dat we ook uit de films van Bert Haanstra kennen. En het zijn dezelfde onschuldige grappen die voor al geen enkele partij of groep mogen en willen kwetsen.

Wat vrijwel geheel ontbreekt is het buitenland, tenzij Bernhard, alleen of in gezelschap van zijn vrouw, naar den vreemde ging om onze export te bevorderen, want daar maakte het Polygoonjournaal weer wel beelden van. Het is Nederland onder een grote stolp; het lijkt wel of we allemaal in Madurodam leefden: knus en opgeruimd. En zelfs de Damslapers uit de vroege jaren zeventig moesten even aan de kant als de Dam werd schoongemaakt. Maar we zien niet de mariniers dat karweitje klaren, wel de gemeentereiniging. Opgeruimd staat netjes, maar het moet gezellig blijven, dus mochten er geen klappen vallen.

Het is dus geen wonder dat er in de ontzuilde samenleving geen plaats meer was voor het Polygoonjournaal. De boze buitenwereld had Nederland opgeslokt, dus moest het verdwijnen. Voor het harde nieuws was er de tv, voor de Elvis Presley-verkiezingen en het Brigit Bardotconcours was er geen plaats meer.

De onvergetelijke jaren is een prachtig tijdsdocument van het na-oorlogse Nederland. Het geeft een mooi beeld van wat de Nederlanders toen leek te binden, hoe de Nederlanders zichzelf zagen en hoe men gezien wilde worden.

Hans Pols

GESCHIEDENIS VOOR AUTO EN TREIN

Herman Beliën, *Vaderlandse geschiedenis. Hoorcollege over het ontstaan van Nederland*, 4 CD's;
Maarten van Rossem, *Amerika. Een hoorcollege moderne geschiedenis van de VS*, 3 CD's;
Bernard Woelderink, *Het Koninklijk Huis. Een hoorcollege over de geschiedenis van het Huis van Oranje-Nassau*, 2 CD's.
(Home Academy Publishers: Den Haag 2004), resp. € 34,95, € 34,95 en € 19,95.

Luisteren is uit, doen is in. Aanhangers van het nieuwe leren propageren actief leren. Stil zitten is taboe. Maar dat is kretologie. Alsof er ook zo iets als passief leren bestaat. Denken is een activiteit, dus leren ook. Actief en passief, leerling-gericht en docent-gericht, het zijn van die schijn tegenstellingen die bedacht zijn door mensen die zelf niet (meer) voor de klas staan, of er niks van bakken. Echt leren vraagt inspanning van leerling en docent en zo is het altijd geweest. Maar de mens – en dus ook docent en leerling – is ook een economisch wezen; hij maakt meestal een afweging tussen inspanning en rendement. En daarnaast wil hij ook vermaakt worden; het moet vooral leuk en een beetje spannend zijn. Lessen met een goede inhoud, maar saai gebracht door een eindeloos monotoon voortpratende docent, worden dan als nutteloos ervaren, terwijl een project met veel geklets en heen-en-weer geloop bijzonder zinvol lijkt te zijn. Of andersom natuurlijk.

Maar leuk en saai zijn uiteraard relatieve begrippen; wanneer iemand echt geïnteresseerd is, kan hij veel eentonig geprevel verdragen.

Dat laatste zal bij *Home Academy* niet de doorslag hebben gegeven om verschillende hoorcolleges op CD uit te brengen, het eerste ongetwijfeld wel. Want er is een markt voor serieuze onderwerpen en ons jachtig bestaan zit vol met, wat ik dan maar noem, 'gebonden tijd'; tijd die je min of meer gedwongen door moet brengen in een plaats of een ruimte, zonder dat je er kunt werken of ontspannen. Het is de tijd die we doorbrengen in wachtkamers, treinen en bussen en vooral in de auto. En die kan nuttig gemaakt worden door het beluisteren van de hoorcolleges – en nu ook klassieke toneelstukken – van *Home Academy*.

Er lijkt iets paradoxaals te zitten in deze ontwikkeling: beleidsmakers in het onderwijs zweren doceerlessen af, de commercie ziet er brood in. Twee ingrediënten maken de uitgaven van *Home Academy* echter aantrekkelijk: (historische) onderwerpen die een breed publiek aanspreken én sprekers van naam.

Als eerste kwam het college Europese cultuurgeschiedenis in de twintigste eeuw van Herman von der Dunk (eer-